

sky o potrebi vrijednosnih standarda u muzikologiji. Amnon Shiloa iznosi zapažanja o prirodnoj promjeni u bliskostočnim glazbenim tradicijama. Ernst Emsheimer je jedan od rijetkih znanstvenika koji pokušava objasniti odnose svijeta dječjih glazbala i kulture starijih naraštaja. Ingmar Bengtsson i Alf Gabriellson iznose novije rezultate empirijskog istraživanja percepcije i izvedbe glazbenog ritma. Lars Fryden i Johan Sundberg govore o mogućnosti analize pomoću sintetiziranja glazbene izvedbe. Dorothee Eberlein u kratkom sažetku raspravlja o potrebi proučavanja evolucije glazbe i glazbene škole u Litvi u razdoblju oko 1900. godine pod utjecajem dva glazbena centra, Petrograda i Leipziga.

KREŠIMIR GALIN

Diskografija u SR Hrvatskoj, Zavod za kulturu Hrvatske, Zagreb 1984, 166 str.+10 tabla.

Zbornik od 16 radova (dijelom priloga) o diskografiji u SR Hrvatskoj nastao je kao rezultat veoma interesantnog projekta Zavoda za kulturu Hrvatske. Valja istaknuti da je ovo pionirski rad na području SRH i s obzirom na temu koju obrađuje i s obzirom na način prezentacije. Kao takav trebao bi poslužiti kao poticaj ostalim republikama, a unutar Hrvatske kao inicijator daljnjih ovakvih istraživanja (autori su se ovaj put svjesno ograničili na vremensko razdoblje od 1976-83. godine).

Upotrebnom termina diskografija išlo se u prvom redu za jasnoćom i jednoznačnošću s čestom naznakom u tekstu da se pod tim nazivom ne misli samo na gramofonske ploče nego na sve prenosioce i konzervatore zvuka, dakle i na kasete, a u novije doba i videokasete.

Tri poglavlja (*Analiza diskografske produkcije u SRH, Društvene i materijalne pretpostavke diskografske djelatnosti u SRH te Prilozi*) već djelomično upućuju i na osnovni zadatak ove publikacije. Njezina je namjena u prvom redu obrazovna. Autori većine radova u drugom poglavlju (koje je, možda, svojom osnovnom funkcijom trebalo

biti prvo) osigurali su svojim priložima temelj koji je potreban da bi se uopće moglo govoriti o diskografiji. Iznijeti su - pregledno i veoma jasno pisani - povijesni razvoj diskografije kod nas i u svijetu, tehnologija proizvodnje te princip rada i poslovanja diskografskih kuća u SRH (Jugotona i Suzy). Naznačeni su brojni problemi, prepreke koje postoje kako u pitanju nedovoljne tehničke opremljenosti ovih izdavačkih kuća, tako i u nedovoljno obrazovanim kadrovima (npr. tonski snimatelji). Za nastanak i rješenje ovih problema najmanje je odgovorna diskografska industrija - brigu bi, prema mišljenju nekolicine autora, trebalo snositi čitavo društvo, njegov odgojno-obrazovni sistem i kulturna politika.

Kao nužan preduvjet za kasnije analize publikacija donosi veoma informativan tabelarni prikaz diskografske industrije u SRH u navedenom vremenskom razdoblju.

Središnje i možda najzanimljivije jest upravo prvo poglavlje u kojemu se ne samo analizira već kod većine autora i dublje, stručno vrednuje diskografska produkcija u SRH. Kako je naznačeno u uvodu ovog zbornika - analize nisu rađene na osnovi posebnih empirijskih istraživanja već na osnovi vlastitog poznavanja teme svakog autora te su tako i tekstovi strukturirani na različiti način. Većina autora smatrala je neophodnim da na početku svojih analiza definira i točno odredi vrst glazbe o kojoj će raspravljati, sve njezine podkategorije te da upozori na veoma česta pogrešna tumačenja i zloupotrebe pojedinih termina.

Posebno je to zanimljivo u članku o narodnoj glazbi. Autorica G. Marošević upozorava na međusobna prepletanja i miješanja termina *narodno* i *folklorno*, definira folklornu glazbu, izdvaja složenost njezine prezentacije te ju - s obzirom na zastupljenost u diskografskoj produkciji - dijeli u tri grupe: autentičnu folklornu glazbu, obrade, te "novokomponiranu narodnu glazbu". Pritom istaknimo konstataciju da premještanjem "novokomponirane narodne glazbe" iz kategorije narodne u zabavnu glazbu (kamo, zapravo, kao fiksirani, izolirani zapis koji na nov način komunicira s publikom i pripada) produkcija narodne glazbe brojučano ne bi bila gotovo izjednačena s produkcijom zabavne, čime bi se

pobio jedan od glavnih argumenata koji opravdavaju toliku zastupljenost narodne glazbe u cjelokupnoj diskografskoj produkciji.

U pogledu zabavne (D. Vrdoljak) i rock glazbe (D. Glavan) autori su iznijeli kraći historijat ovih vidova glazbe, uspoređen sa svjetskim događajima, a unutar njega prikazali su i razvoj te ulogu (na početku pasivnu, a kasnije sve aktivniju) diskografske industrije.

Ozbiljna glazba (N. Gligo) te jazz i šansona (M. Križić) - po umjetničkoj vrijednosti prve, a po gotovo neznačajnoj procentualnoj zastupljenosti zadnje na ljestvici cjelokupne produkcije - međusobno se razlikuju u programskoj politici. U prve došlo je do raskoraka između nesumljivo visoke sadržajne kvalitete i koncepcijske razgranatosti produkcije nasuprot neuspješnoj propagandi, tehničkoj nedorađenosti te tržišnom neuspjehu. N. Gligo nalazi rješenje u potpunoj autonomiji izdanja ozbiljne glazbe, specifičnim tržišnim okolnostima i prožimanju s interesima kulturne politike.

Poseban tretman zahtijevaju jazz i šansona koji se čine najlošije vođenim u cjelokupnoj produkciji; da se ne radi o specifičnim i nerješivim ovjetima M. Križić upozorava na veoma uspješnu (kako kvalitetom tako i kvantitetom) produkciju diskografske kuće PGP RTB.

Istaknimo uvodni članak N. Gliga o kulturnoj funkciji nosilaca zvuka kojim autor upozorava na pozitivni i negativni utjecaj diskografske produkcije na društvo te želi "isprovocirati razmišljanja" i na taj način pokrenuti neutralne, pomalo učmale ali zbog toga i neefikasne društvene činioce od kojih mnogi igraju itekako važnu ulogu unutar diskografske produkcije te odgojno-obrazovne i kulturne politike društva. Pozornost pobuđuju i radovi o utjecaju društva na diskografsku produkciju u SRH (N. Franičević), o produkciji "lakh žanrova" u nas (M. Bošnjaković) te analiza tekstova rock glazbe (V. Afrić); najavljeno je bogatstvo tema koji bi, za sada obrađene unutar jednog vida glazbene produkcije, trebale svoj obujam analiza proširiti i na ostale kategorije.

Na kraju možemo samo poželjeti još ovakvih projekata i publikacija koje su namijenjene kako znanstvenicima i diskofilima tako i širokom krugu publike te čine nezaobi-

lazni a zanemareni doprinos diskografiji te glazbenoj i društvenoj kulturi uopće.

RUŽA BONIFAČIĆ

Alberto Fortis, Put po Dalmaciji, priredio J. Bratulić, s talijanskog preveo M. Maras, Globus, Zagreb 1984, 304+XXVII str.

I tako, dvjesto i deset godina nakon objavljivanja u Veneciji, slavna knjiga opata Fortisa napokon je prevedena kod nas. No i to je korak naprijed, jer prije jedva tridesetak godina (1948) u pogovoru svom prijevodu Lovrićevih *Bilješki* Mihovil Kombol pisao je o Fortisovu *Putu*: "Albert Fortis, čije se ime čita u natpisu ove knjige, nije kod nas sasvim nepoznat pisac..."

Doista, nije bio `sasvim`, ali bio je prilično nepoznat, iako je Fortisova knjiga odigrala iznimnu ulogu u prezentaciji naše kulture Evropi. Riječ je, naravno, prvenstveno o književnosti i o Hasanaginici, ali i o životu i o običajima Morlaka. Odjeke te knjige - od Goethea pa sve do nadrealizma u Francuskoj (v. M. Tomasović, *Zapisi o Maruliću*, Split 1984, str.123) - poznavali smo, zapravo, bolje od same knjige, koju je za većinu etnologa odavno bio pročitao Gavazzi.

Neću se, stoga, osvrtni na preslavno poglavlje, zapravo pismo `Njegovoj ekscelenciji milordu Johnu Stuartu, grofu od Bute itd., itd.` koje govori `O običajima Morlaka`. To je poglavlje s etnološkoga odnosno folklorističkoga gledišta mnogo puta citirano i valorizirano, a zacijelo će i dalje živjeti u našim znanostima.

Sada kad raspoložemo s prijevodom cijele knjige, pa čak i s dodacima koji se odnose na naše krajeve (Pag, Krk, Primorska Hrvatska, Lika), a nisu bili sadržani u mletačkom izdanju, čini mi se prikladnim osvrtni na odnos ukupnoga Fortisova teksta spram dijela o Morlacima.

Fortis je potaknuo neke tendencije romantizma ali sam je zapravo prosvjetitelj. Taj opat bez opatije sekularizirao se i u sukobu je s rimskom crkvom. Dosta oštro kritizira znanje i ponašanje katoličkoga klera. Napokon, Fortis je Talijan koji se izvanredno snalazi i nalazi